

Selektyvus mutizmas

Parengė Julija Moskevič

Apibrėžimas

Selektyvus mutizmas – tai vaiko socialinio bendravimo sutrikimas, pasireiškiantis nuolatinio negebėjimu kalbėti tam tikrose socialinėse situacijose, kuriose kalba laikoma reikalinga (mokykloje), nepaisant sklandaus kalbėjimo kitoje, labiau pažįstamoje aplinkoje (namuose).

Ypatumai

- Tokie vaikai nekalba daugumoje situacijų, kurios yra už šeimos ribų.
- Nežinomose situacijose jie dažnai būna drovūs, nežiūri į akis, o į užduodamą net ir paprastą klausimą atsako tylą.
- Dalis vaikų gali bendrauti neverbaline kalba (pritariant palinksėti galva, rodyti pirštu, keisti veido mimiką ir pan.), o kai kurie jų gali laisvai šnekėti telefonu.
- Namų aplinkoje jie dažniausiai bendrauja laisvai, kartais gali būti apibūdinami net kaip šnekučiai.

Ypatumai

- Šis sutrikimas nėra nulemtas kalbos nemokėjimo, dvikalbystės ar migracijos.
- Nebendravimas siejamas su ryškiais asmenybės požymiais, atsirandančiu nerimu socialinėse situacijose, atsiribojimu, jautrumu, pasipriešinimu.
- Sutrikimas gali pasireikšti tiek berniukams, tiek ir mergaitėms.

Atpažinimas

Atpažinimas gana paprastas, o gydymas labai sudėtingas. Sutrikimui patvirtinti būtina įvertinti:

- ar vaikas normaliai supranta kalbą;
- ar bendraujant su kitais jo kalba yra pakankamai aiški;
- ar vaikas gali kalbėti ir kalba normaliai arba beveik normaliai kai kuriose situacijose.

Siekiant objektyvaus įvertinimo labai svarbūs vaizdo ir garso įrašai, padaryti tose situacijose, kuriose vaikas kalba.

Mažiausiai turi trukti mėnesį.

Paplitimas

Vaiku, kurie turi pilną mutizmą nėra labai daug.

Įvairių šalių duomenimis, nesiekia vieno procento populiacijos.

Tačiau yra daug užslėpto mutizmo atvejų.

Sutrikimo eiga

- Dažniausiai išryškėja pirmaisiais mokyklos ar ikimokyklinės grupės lankymo metais (5-8 metų amžiaus). Kai vaikas atsisako kalbėti su mokytojais, ar kitais žmonėmis mokykloje.
- Mutizmas gali trukti keletą mėnesių arba keletą metų.
- Nustatyta, kad dauguma šį sutrikimą turinčių vaikų jį tiesiog „išauga“ dėl nežinomų priežasčių.
- Vaikams, vyresniems negu 10 metų sutrikimas sunkiai išgydomas.
- Dažnai tokie vyresnio amžiaus vaikai išlieka mažakalbiai, yra didesnė tikimybė, kad ateityje jiems pasireikš nerimo sutrikimai.

Mutizmas

- Egzistuoja ir pilnas mutizmas, kai vaikas nekalba visose socialinėse situacijose (tiek namuose, tiek ir mokykloje).

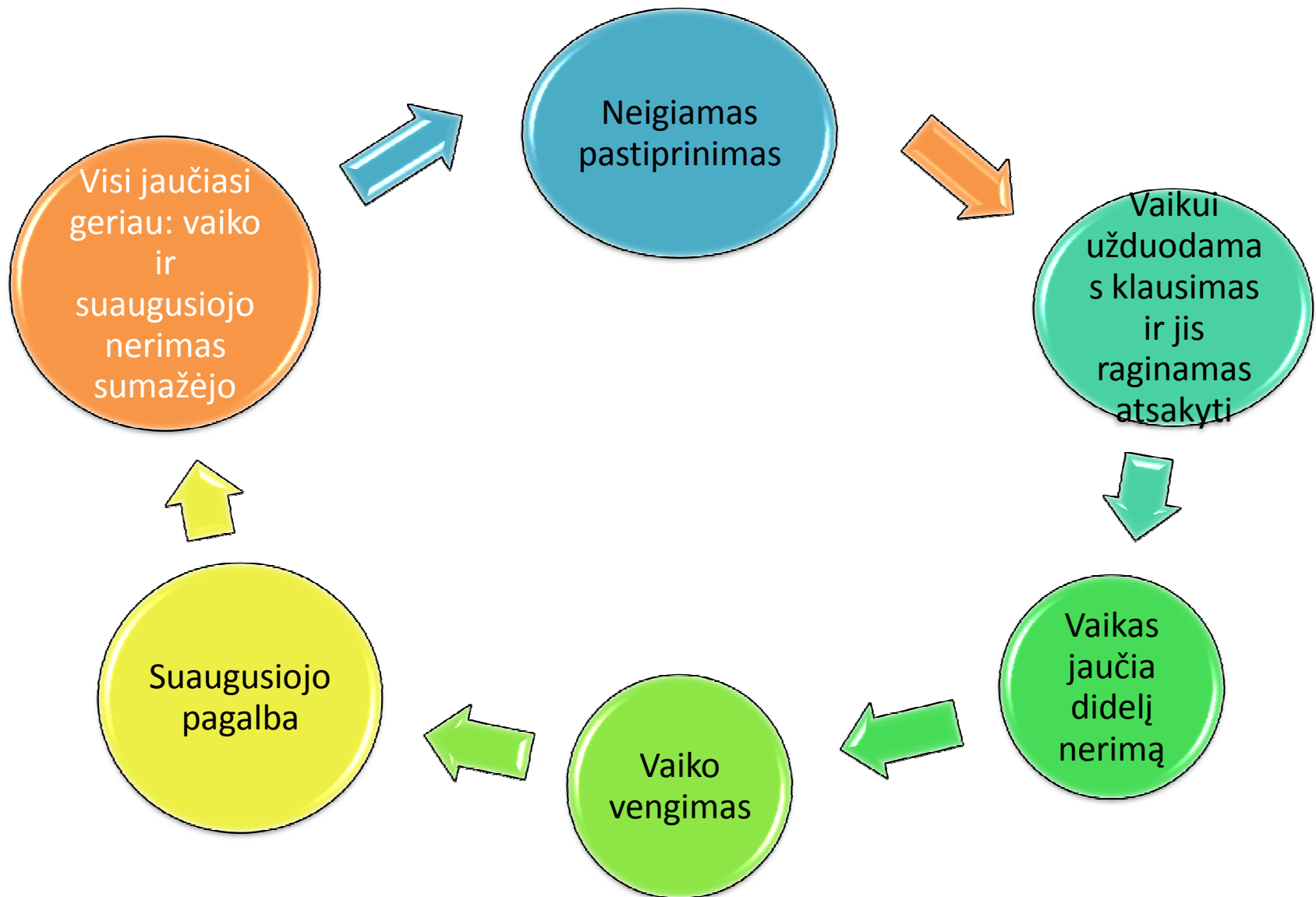
Sutrikimo priežastys

- Manoma, kad sutrikimui išsivystyti įtakos turi tiek genetiniai, tiek ir aplinkos veiksniai.
- Dauguma vaikų, turinčių mutizmą, paveldi nerimastingumą iš vieno ar kelių šeimos narių.
- Labai dažnai, jau nuo pat kūdikystės, vaikai nors trumpam sunkiai paleidžia mamą, jiems būdinga bloga nuotaika, miego problemos, jie staigiai supyksta ar pradeda verkti, būna drovūs.
- Gali paveldėti tam tikrus temperamento bruožus, kurie būna susiję su šiuo sutrikimu.

Sutrikimo priežastys

- Ar mutizmas pasireikš, labai dažnai priklauso nuo stresinių gyvenimo įvykių.

Kaip jaučiasi vaikas?

Gydymo būdai

- Svarbiausias gydymo tikslas turėtų būti nerimo mažinimas, savigarbos, socialinio pasitikėjimo ir bendravimo didinimas.
- Jokiais būdais vaikui neturi būti daromas spaudimas - **NEREIKIA JO VERSTI KALBĖTI!**
- Vaikas turėtų palaipsniui pereiti nuo neverbalinės kalbos, prie verbalinės.
- Geriausias rezultatas pasiekiamas, kai derinamos tam tikros elgesio technikos ir vartojami vaistai (nerimo mažinimui).
- Vaikui reikia sudaryti individualų ugdymo planą.

Naudotinos technikos

- Stuktūruotai pateikiamas teigiamas pastiprinimas, kai vaikas kalba (reaguojama, jei vaikas kažką pasako).
- Duoti vaikui žiūrėti video ar klausytis garso įrašų, kai jis kalba.
- Žaidimų terapija.
- Vaikų baimė keičiama pozityviomis mintimis.
- Sutrikimo aiškinimas.
- Vaiko teigiamų savybių išryškinimas ir pasitikėjimo stiprinimas.
- Grupinė terapija – su mažų vaiku skaičiumi (vaidmenų žaidimai).

Patarimai tėvams ir mokytojams

- Tėvų pritarimas ir supratimas. Jie turi kalbėtis su vaiku apie jo nerimą, skatinti atsiverti.
- Tėvai turi pabrėžti stipriasias vaiko puses.
- Skatinti vaiko socializaciją nenaudojant baudimų (kviestis kitus vaikus į namus, organizuoti žaidimų susitikimus).
- Tėvai turi supažindinti mokytojus su šiuo sutrikimu. Padėti suprasti, kodėl vaikas taip elgiasi.
- Mokytojai gali pirma daugiau naudoti neverbalinius komunikavimo būdus, vėliau galima iškelti tam tikrus tikslus vaikui, susijusius su verbaline kalba.
- Klasėje darbas gali būti organizuojamas nedidelėse grupelėse.

Patarimai mokytojams

- Mokytojas turi suprasti kodėl vaikas taip elgiasi, kas mokyklos aplinkoje gali turėti lemiamą reikšmę. Dažnai pati mokykla ar vaiką supantys mokiniai gali paskatinti jį dar mažiau kalbėti.
- Svarbu žinoti, kad tokių vaikų mokytojai patiria labai daug neigiamų emocijų.
- Naudinga suprasti, kad tai nėra tyčinis vaiko elgesys, ir nepriimti to asmeniškai. Nereikia galvoti, kad tokiu būdu vaikas nori kontroliuoti situaciją ar manipuliuoti kitais. Vaikas nekalba, nes jaučia didelį nerimą, o ne dėl to, kad nori pakenkti mokytojui.
- Nereikia stengtis vaiką prakalbinti. Tam vis tiek nepadės jokie būdai. Naudingiau būtų pirma daugiau naudoti neverbalinius komunikavimo būdus (naudoti gestus, veido mimikas, galvojus linkčiojimus, rankos kėlimą). Galima kartu su vaiku susigalvoti komunikavimo būdus (korteles, ar kitokias priemones). Vėliau vaikuigalima iškelti tam tikrus tikslus, susijusius su verbaline kalba.

Patarimai mokytojams

- Klasėje darbas gali būti organizuojamas nedidelėse grupelėse, tuomet vaikas patirs mažiau streso.
- Jei vaikas bijo atsakinėti prieš klasę, jam galima leisti pasiruošti atsakinėti namie, įsirašyti garso įrašą, o klasėje jį paleisti ir taip vaikas galės atsiskaityti.
- Kad kiti vaikai nesijaustų nuskriausti, tokias atsiskaitymo formas galima skirti ir kitiems mokiniams. Tuomet vaikas, turintis selektyvų mutizmą jausis ne toks išsiskiriantis.
- Tokį vaiką prie socialinio bendravimo galima pratinti palaipsniui, neskubant, suvokiant kokias būsenas patiria vaikas.